

УДК 338.23:343.3

Транченко О.М. к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту Уманського національного університету садівництва, м. Умань (Україна)

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано роль фінансової звітності, як джерело інформації про фінансово-господарчу діяльність підприємства. Доведено, що недостовірні фінансові звітності є погрозою економічної безпеки не тільки окремих підприємств, але й цілих галузей. Відсутність у звітності вартості тих основних засобів, які використовуються в операційній діяльності – неприпустима, тому що приводить до заниження витрат виробництва, у частині їх амортизації. Це у свою чергу призводить до завищення показників прибутковості, розрахованих на рівні державної статистики по даним тієї ж звітності. Обґрунтовано, що система обліку й звітності – визначальна при формуванні державної аграрної політики, тому що на її інформації базується державна статистика, використовується в державному й галузевому керуванні. Через відсутність єдиної галузевої облікової політики, недостатньої уваги підприємств до організації обліку, ігнорування правильної вистави інформації у звітності державна статистика декларує показники розвитку галузі, не відповідні до дійсності.

Ключові слова: фінанси, фінансова звітність, фінансова безпека, підприємницька діяльність, сільськогосподарські підприємства, державна аграрна політика, бюджетна підтримка аграрної галузі.

Табл. 1, літ. 8.

Транченко А.М.

РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проанализирована роль финансовой отчетности, как источник информации о финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Доказано, что недостоверная финансовая отчетность является угрозой экономической безопасности не только отдельных предприятий, но и целых отраслей. Отсутствие в отчетности стоимости тех основных средств, которые используются в операционной деятельности – недопустима, так как приводит к занижению издержек производства в части их амортизации. Это в свою очередь приводит к завышению показателей прибыльности, рассчитанных на уровне государственной статистики по данным той же отчетности. Обосновано, что система учета и отчетности – определяющая при формировании государственной аграрной политики, так как на ее информации базируется государственная статистика, используемая в государственном и отраслевом управлении. Из-за отсутствия единой отраслевой учетной политики, недостаточного внимания предприятий к организации учета, игнорирование правильного представления информации в отчетности государственная статистика декларирует показатели развития отрасли, не соответствующих действительности.

Ключевые слова: финансы, финансовая отчетность, финансовая безопасность, предпринимательская деятельность, сельскохозяйственные предприятия, государственная аграрная политика, бюджетная поддержка аграрной отрасли.

Tranchenko A.M.

THE ROLE OF THE FINANCIAL STATEMENTS TO ENSURE THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

The article analyzes the role of the financial statements, as a source of information on financial and economic activity of the enterprise. It is proved that misleading financial statements is a threat not only to the economic security of individual enterprises, but also entire industries. The lack of accountability in the cost of those assets that are used in operating activities – is unacceptable, because it leads to an underestimation of the cost of production in terms of their depreciation. This in turn leads to an overestimation of profitability, calculated at the level of the state statistics according to the same reports. It is proved that the system of accounting and reporting – which determines the formation of the state agrarian policy, because its information is based government statistics used in national and sectoral management. Due to the lack of a single branch accounting policies, lack of attention to the organization of enterprises accounting, ignoring the right of information in the financial statements declares state statistics indicators of the industry that do not correspond to reality.

Key words: finance, financial reporting, financial security, entrepreneurship, agricultural enterprises, government agricultural policy, budget support the agricultural sector.

Актуальність досліджень. Фінансова звітність, як джерело інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, з недавнього часу займає в наукових публікаціях центральне місце, як засіб забезпечення фінансової безпеки компанії.

Недостовірні фінансові звіти є погрозою економічній безпеці не тільки окремих підприємств, але й цілих галузей. Із цим можна погодитися і яскравий приклад цьому – галузь сільського господарства України. Система обліку й звітності – визначальна при формуванні державної аграрної політики, тому що на її інформації будується державна статистика, використовується в державному й галузевому керуванні. Через відсутність єдиної галузевої облікової політики, недостатньої уваги підприємств до організації обліку, ігнорування правильної вистави інформації у звітності державна статистика декларує показники розвитку галузі, не відповідні до дійсності. На сьогодні, учені досить насторожено звертають увагу на показник рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств більш 21 %, тоді як у цілому по Україні даний показник становить 5%, наприклад будівництво декларує збитковість – 0,7%. Негативними наслідками використання такої інформації в керуванні є скорочення бюджетної підтримки аграрної галузі, ініційована Міністерством доходів і зборів податкова реформа по скороченню фіксованого сільгосподатку.

На рівні підприємства фінансова звітність – основне джерело інформації про фінансово-майновий стан – характеризується невідповідністю дійсності вартісних оцінок, застосовуваних при формуванні звітних показників, що приводить до: заниженню вартості матеріальних активів; невідбиттю земельного банку; недооцінки інтелектуальної власності в балансі, відсутності відпрацьованих методичних принципів оцінки біологічних активів і сільськогосподарської продукції. Результатом є неповна вистава інформації про майнове положення підприємств, неадекватне визначення економічних показників його діяльності (рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначені проблеми описані в працях Л.В. Гнилицької [1], С.Ф. Голова [2], В.Н. Жука [3], Г.Г. Кирейцева [4], Н.М. Малюги [5], М.С. Пушкаря [6], І.А. Чалого [7] та інші.

Метою статті є обґрунтування ролі фінансової звітності в забезпеченні фінансової безпеки підприємства й визначення заходів щодо оцінки активів у звітності, застосування яких буде сприяти формуванню достовірних показників фінансово-майнового стану підприємств.

Результати досліджень. Питання оцінки активів у звітності дискусійний і дискусія правомірна. Суть проблеми – наявність альтернативних варіантів оцінки для цілей обліку – слушної вартості й собівартості. Застосування собівартості є традиційним для підприємств України, слушна вартість має дві «сторони медалі» і обидві мають досить доказове обґрунтування. З однієї сторони слушна вартість у взаємозв'язку з фінансовою звітністю підвищує капіталізацію підприємства у звітності, поліпшуючи його інвестиційну привабливість. З іншого боку – за показниками ряду професійних джерел, є причиною маніпулювання, неправомірного заниження доходів для зменшення податкових зобов'язань, часто виступає засобом безпідставного завищення показників фінансового стану.

Виходячи з наявності істотних аргументів як на користь слушної вартості так і проти, питання застосування її в обліку на даний момент має глобальну значимість. Звітність – засіб маніпулювання. Л.В. Гнилицька приводить результати соціологічного опитування, по якому 80 % фінансових директорів провідних компаній України здійснювали маніпулювання даними, відбитими у звітності [1, с. 6].

Інші результати досліджень Фонду ІТМ приводить І. Чалий. Зокрема, на запитання чи доводилося бухгалтерові свідомо маніпулювати методологією обліку з метою досягнення поставлених цілей 19 % опитаних відповіли, що роблять це часто, 61 % відповіли, що займаються цим іноді. На запитання про те, на чий запити складалися неточні звіти 33% бухгалтерів указали – на запити кредиторів, 50 % – державних контролюючих органів, 17 % – власників компанії [7].

Такі тенденції обумовили розвиток креативного обліку. Уперше цю категорію в Україні виділив М.С. Пушкар, у монографії «Креативний облік (створення інформації для менеджерів)» [6]. Учений розглядає це поняття як «творчий облік, який вимагає від облікових працівників організації фактів і правил їх угруповання виходячи з інтересів менеджменту з метою одержання знань про нові об'єкти спостереження» [6, с. 90]. Однак на практиці, «творчість» у багатьох випадках є нічим іншим як маніпулюванням показниками звітності.

Ряд учених, серед яких І.А. Панченко, С.Ф. Голів, Л.В. Гнилицька, схиляються до думки, що креативний облік – це погроза як для економічної безпеки підприємства, так і для економіки держави в цілому. Крім того, як відзначає С.Ф. Голів надання перекрученої інформації користувачам підриває довіру суспільства до бухгалтерської професії [2].

По свідченнях окремих джерел [8] існує ряд випадків з економічної практики підприємств, коли завищення балансової вартості активів і зобов'язань через надмірне застосування слушної вартості приводить до «роздування» балансу. Так, у балансі однієї енергетичної компанії визнані зобов'язання по форвардних контрактах у сумі, більш 200 млн грн., Що склало близько 20 % загального підсумку балансу. Там же були визнані деривати слушною вартістю більш 150 млн грн. Чистий прибуток іншої

великої транспортної компанії збільшився на 13% за рахунок відновлення раніше зарезервованих сум під знецінення основних засобів. Вартість основних засобів у звітності не названого автором підприємства виросла на 19% за рахунок застосування інфляційних виправлень [8].

Звітність – засіб посилення фінансової безпеки. У відповідь на критику політиків про те, що норми бухгалтерського обліку слушної вартості стали причиною ринкової нестабільності, Рада за міжнародними стандартами фінансової звітності переглянув правила обліку слушної вартості. В 2013 році вступив у дію новий МСФО 13 «Оцінка слушної вартості», який визначає порядок застосування в обліку слушної вартості й приводить механізми її визначення безпосередньо суб'єктами господарювання.

Зокрема стандарт приводить нове визначення поняття «слушна вартість» як ціни, яка була б отримана при продажі активу або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній угоді між учасниками ринку на дату оцінки. Ключовими постулатами стандарту є визначення: одиниці обліку, що підлягає оцінці (актив, зобов'язання або їх групи), головного ринку для оцінки, а при його відсутності – сприятливого; методики оцінки слушної вартості; вихідних даних для обраної методики.

Застосування слушної вартості в обліку підприємств дійсно викликає ряд труднощів і не завжди можливо в силу об'єктивних причин. Разом з тим, ми виступаємо за адекватну оцінку активів у фінансовій звітності й адекватне відбиття фінансових результатів. Адже сьогодні в ряді підприємств України, особливо сільськогосподарських, основні засоби, використовувані в процесі виробництва, мають нульову вартість у балансі й досить обґрунтовану ціну на ринку. Отже, відсутність їх у балансі суттєво занижує вартість майнового комплексу підприємства, відбиту у фінансовій звітності.

По проведених нами розрахункам переоцінка основних засобів одного із сільськогосподарських підприємств Київського регіону забезпечила ріст: вартості необоротних активів в 4, 4 рази; загальної вартості активів в 3, 1 рази; додаткового капіталу в 7, 3 рази; власного капіталу в 5,6 раз (табл. 1).

Таблиця 1

Ріст вартості капіталу сільськогосподарського підприємства за рахунок до оцінки основних засобів*

Показник	До переоцінки основних засобів	Після переоцінки основних засобів	Приріст, тис.грн.	Приріст т, %
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	9753	43003	33250	341
Усього активи, тис. грн.	14708	45538	30830	210
Додатковий капітал, тис. грн.	4233	31084	26851	634
Власний капітал, тис. грн.	7754	43071	35317	455

*Розраховане на основі фактичних даних сільськогосподарського підприємства галузі птахівництва (Київська обл.).

Отже, відсутність у звітності вартості тих основних засобів, які використовуються в операційній діяльності – неприпустима, тому що приводить до заниження витрат виробництва, у частині їх амортизації. Це у свою чергу призводить до завищення показників прибутковості, розрахованих на рівні державної статистики по даним тієї ж звітності. Адекватна переоцінка матеріальних активів є засобом захисту підприємства, у тому числі від таких погроз фінансової безпеки як неправомірні державні заклики про скорочення бюджетної підтримки, скасування спеціальних режимів оподаткування. Адже такі розв'язки ґрунтуються в першу чергу на даних статистики.

Висновки. Недостовірна оцінка активів у фінансовій звітності підприємства є погрозою його фінансової безпеки, тому що сприяє прийняттю необґрунтованих управлінських розв'язків, як на рівні підприємства, так і на рівні галузі й держави. У зв'язку із цим, вимагає нормативного закріплення норма, згідно з якою оцінка активів у звітності повинна відповідати його реальній вартості з урахуванням зношування й інших факторів знецінення. Необхідно виключити можливість використання у виробничому процесі основних засобів, які в балансі мають нульову вартість. Тому що це приводить до заниження витрат виробництва в частині амортизації таких основних засобів. Як результат – завищення показників прибутковості, зокрема рентабельності.

Разом з тим, теза про те, що будь-яке благо має вартість і повинне відображатися в обліково-аналітичній системі незалежно від наявності фактів використання його в господарській діяльності повинне застосовуватися з деяким обмеженням. Оцінюватися й ураховуватися в обліку повинні тільки ті об'єкти, які суб'єкт у стані контролювати, і результативно використовувати у власній діяльності.

Таке обмеження повинне ґрунтуватися на введенні в теорію й практику обліку принципу прагматизму й контролю вартості в обліково-аналітичному процесі. Даний принцип виходить із того, що

відбиттю в обліку підприємства підлягають тільки ті об'єкти, які безпосередньо використовуються їм у господарській діяльності й контролювані на основі визначення їх вартості.

Використання всіх можливих обліково-фінансових механізмів по оцінці й привабливості вистави підприємства в його звітності з урахуванням зазначеного обмеження, надзвичайно важливо в сучасних умовах посилення уваги міжнародного співтовариства до України, глобалізації економічних і інвестиційних процесів. Їх застосування перспективне, вимагає розробки відповідного методичного забезпечення й подальшого широкого впровадження серед підприємств для забезпечення позитивного загальноекономічного ефекту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гнилицька Л.В. Маніпулювання обліковими даними – погроза економічної безпеки підприємства / Л.В. Гнилицька // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2011. — № 3(15). — С. 5–14.
2. Голів С.Ф. Креативний облік загроза професії та суспільству / Голів С.Ф. // Облік і аудит. — 2011. — №1. — С.31–42.
3. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія / В.М. Жук. — К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. — 648 с.
4. Кирейцев Г.Г. Глобалізація економіки й уніфікація методології бухгалтерського обліку / Г.Г. Кирейцев // Наукова доповідь на 6—ой Міжнародній науковій конференції «Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, контролю й аналізу : теоретико-методологічне значення й напрямку подальшого розвитку», Житомир, 18—19 жовтня 2007 р. – Житомир : ЖГТУ, 2007. — 68 с.
5. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : монографія / Н.М. Малюга. — Житомир : ЖДТУ, 2005. — 548 с.
6. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): [монографія] / М.С. Пушкар. — Тернопіль, Карт—Бланш, 2006. — 334 с.
7. Чалий І. Бухоблік для дорослих Мсфз-Трансформація. Управління прибутком. Податки. / І. Чалий. — Х.: Фактор, 2011. — 400 с.
8. Шнейдман Л. Навіщо потрібні міжнародні стандарти фінансової звітності, Доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: – <http://www.intalev.ua/?id=9608>.